

WIGASTATUD SÕJAMEESTE HÄÄLEKANDJA

WIGASTATUD

**Kõik wigastatud sõjamehed koonduge
ühisuse ümber!**

E. W. Wigastatud sõjameeste ühisus.

Keskjuhatas asub Tallinnas, Pikk tän. nr. 67, postk. 159, telefon 614. Osakonnad:
1. Tallinna, Tallinnas, Narwa maanteel nr. 9; 2. Tapa, Tapal, Pikk tän. 18; 3. Wiljandi,
Wiljandis, Tallinna tän. nr. 2-a; 4. Pärnu, Pärnus, Nikolai tän. nr. 13; 5. Paistu,
Aidus — Wiljandimaal, Paistu posti-telegraafi kontor; 6. Laiksaare, Laiksaares — Pärnu-
maal, üle Kilingi-Nõmme, A. Andresson; 7. Tartu, Tartus, Küttri tän. nr. 3, postkast 88,
telefon 382; 8. Rakvere, Rakweres, Herma tän. nr. 10; 9. Tarwastu, Tarwastus —
Wiljandimaal, posti-telegraafi kontor; 10. Suure-Jaani, Suure-Jaani alewis — Wiljandimaal,
Waksali tän. nr. 6, Kauber; 11. Saarde, Kilingi-Nõmme — Pärnumaal, Laada tän. nr. 3,
Reiland; 12. Põltsamaa, Põltsamaa alewis — Wiljandimaal, Majanduse-ühisus; 13. Wõru,
Wõrus, Jüri tän., hambaarst; 14. Haapsalu, Haapsalus, Lai tän. nr. 9; 15. Waiwara,
Waiwara alewis — Wirummaal, Sillamäe postk.; 16. Narwa, Narwas, Balti tän. nr. 4;
17. Rapla-Juuru, Rapla alewis — Harjumaal, politseiüleva kantselei; 18. Laiuse, Laiusel,
Tartumaal, Jõgewa postk.

Wigastatud sõjameeste hääle kandja Inwaliid.

Ilmub kaks korda kuus.

Tellimise hind postiga kolme kuu peale Mrk. 50 Pn. —
Wigastatud Sõjameeste Ühisuse liikmetele Mrk. 30 Pn. —
Wäljamaale Mrk. 5 kallim.

Üksik nummer maksab 10 marka.

Kuulutuste hind kaantel: esimesel leheküljel 5 marka, sees ja
viimasel leheküljel 3 marka millimeeter teksti weeru laiuselt.

Tellimisi ja kuulutusi wõtawad vastu kõik wigastatud
sõjameeste ühised ja raamatukauplused.

Toimetus ja talitus asub Tartus, Käuütri uul. nr. 3, telefon 382, postkast 88. Toimetaja kõnet. kella 11—1. Talituse asja-
ajamine 9—1 ja 4—7 õhtul.

1. aastakäik.

31. juulil 1920.

Nr. 2.

Ülesannetest praegusel filmapilgul.

Sattudes „aja pöörisesse“ kaotab rahwas kui ka ühiskondlikud liikmed waimlise tasakaalu, mis talistab rahwal ja ta liikmetel ühiskondlike kohuste täitmise.

Lähemas minewikus on rahwad, kes asusid endises Wene riigi piirides, ka läbi elanud niisamasuguse ajaloolise momendi, kus wõõras igasugune kodaniku kohusetäitmise tunne. See ajajärk on möödas.

Rahwad endises Wene riigi piirides on praegu libedasti ametis, et ennast riiklikult korraldada. Ja mitmed rahwad on juba nii kaugele jõudnud, et „kirwe töö“ on riigi korraldamises tehtud. See sündis kõik nii ruttu. Nüüd algab rahwaste juures libe töö, riiki sünnitawate faktorite ühiskondlik wäljatöötamine, et riik saaks niisugune, et kohane, meelepärane tunduks elamine igal riigi kodanikul.

Wäga palju koguni uusi ülesandeid on täita. Endine ühiskondline kool on olnud kõige wiletsem. Endises Wene riigis oli rahwas riikliku ülesannete täitmisest eemale surutud wõi wõttis selles õige nõrgalt osa.

Maailma sõja lõpp lõpetas wana korra, tõi uue kaasa. Kuid rahwaste nõudmised, kes Wenenmaa pinnal asusid, on palju kaugeemale ulatanud kui waremalt osati arwata, ei lepitud enam poliitiliste õiguste rahwaste laiemate hulkade kätte minekuga, waid päewakorrale tõusid rahwuslike iseseiswuse küsimused ja sotsiaalsed küsimused, mis Wenenmaal hirmsaks weriseks wõitluseks on kujunenud.

Põhjus, mis sotsiaalküsimuse Wenenmaal nii terawaks muutnud, on, et rahwafühid himustawad uile õõ teostada omi sotsiaalseid unistusi. Sotsiaalsete unistuste kättesaamisega ühenduses on kõiksugused wäiklased wäärnähtused inimese isikus, nagu auahnus, kättemaksmine, ahnus jne. Kõige selle tagajärjel on neid rahwaid tabanud majanduslike elu tagurpidi minek, kus uile õõ katsutakse tegelikult maksuma panna sotsiaalsed uuendused. Sotsiaalsete uuenduste läbiwiimiseks, teostamiseks on tarwis külma werd, järelekaalumist, mõistust, mitte ainult usku, kättemaksmist wana korra kandjatele ja kõige wana häwitamine, mis olemas on.

Selle suure Wenenmaa „tuule pöörangu“ tagajärjel on sündinud uuesti Cesti. Ribedusi kandes nagu rändaja, kes seitsejada aastat pimedat tihnikut mööda ümber hulkunud, on ta wiimati lagedale jõudnud, kus päike nii heledasti paistab, kus tundmata sumbunud tihniku õhk ja sääsed, kes wägiwaldselt imefid werd. Cesti rahwas on omandanud omale uuesti iseseiswuse iseene korraldamises. Ta on seda kätte saanud, ohwriks tuues tuhandete elu ja terwise.

Cesti riigi ülesehitamise „kirwe töö“ on tehtud. On alanud riiki moodustawate ühiskondlike faktorite põhjalik wäljatöötamine.

Meie oleme omandanud ühes iseseiswusega ka rahwastele kõige meelepärasema demokraatlike walitsemise korra. Riigi walitsemisest wõtab tegelikult osa terve rahwas.

Demokraatlikel walitsusel peab olema kindel siht ja püüe, ei tohi pillata, ta peab kokkühoidlik olema ja helde ainult selle wastu, mis rahwa riiklist ja majanduslist iseseiswust kindlustab. Ra rahwa tihid peawad tööst ofa wõtma.

Seda kõike kätte saada, et Eesti kujuneks riigiks, kus igal kodanikul tundmus kodune olla, peab tõusma tung rahwakihtidel, ühesuguste eluliste huwidega, ennast koondada, koondada ühiskuteks organisatsioonideks, et nende abil awaldada omi huwisid teistele rahwakihtide, kellel tundmatad teise huwid.

Wigastatud sõjamehed, kes tegelikult kõige

rastema ülesande täitnud riiki sünnitama töö juures, kaotades kõige kallima, mis inimesel olemas, oma terwise, teie näidake, et terwise kaotus ei ole weel suutnud häwitada riigi kodaniku kohusetundeid.

Ühinege üle kodumaa. Rutsuge kohtadel ellu osakonnad. Viituge oma, keskkorralduse, E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühisuse ümber. Sest oma ühinemisega aitate teie iseennast, kaastannatajaid ja mureksete wõimaluse riigi majandusliku elu tõstmiseks ja sotsiaalsete uuenduste tegelikult maksmapanemise wõimalust, mis wastawad Eesti riiklisele ja majanduslisele iseseiswusele.

Ei anta tööd sellepärast, et oled sõdur olnud!

„Postimees“ kirjutab 20. juulil s. a. 185. numbris:

Toimetusesse tuli noormees ja jutustas: Ma olen 6 aastat sõjategevuses olnud. Waewalt pääsesin Austria wangist, kui Eesti wabastus sõda puhkes. Olen kõik lahingud liinil kaasa teinud.

Seal olles kirjutati ja räägiti, et sõduritel olewat pärast sõda tööd saamiseks eesõigus — kas seaduslikult või moraalselt, seda meie ei uurinud. Uskusime aga, et see tõepoolest nõnda wõiks olla.

Nüüd olen sõjawäest juba 2 kuud waba ja olen tööd otsinud. Kuid tagajärjeta — sõdurile ei anta tööd!

See oli minewal esmaspäewal. Läksin Jänese poole, kus jõe kaldal miskisugune turbalõikus asub, ja palusin tööd (olen endine Tallinna sadamatööliline). Paks herra külb prilles uuris mind asjatundlikult ja päris siis: „Sprechen Sie deutsch?“ Muidugi ma ei mõistnud. — „Ja, siis ei ole meil sõduritele tööd anda,“ ütles opmann ja läks.

Eile pöörasin Emajõe tän. asuwa laewaühisuse poole, kes turbaid linna weab. Palusin jälle tööd. Tuli kolm korda käia, kuni tööandja kätte sain. Teie oleksite pidanud nägema, mis suguse upsakusega mind wastu wõeti! — Teie olete sõdur olnud? müristas tööandja. Ei saanud ja ei tahtnud salata, et olen isamaad kaitstud. — Kas teil 10.000 marka kautsjoni on? Minul muidugi ei olnud — 10.000 wõiksin juba muud peale hakata kui turbaid tõsta. Selle peale öeldi minule näkku: — Meie juba sõdurid tunneme, need on eht päewawargad. Ja kautsjoni ei ole neil ka. — Ja jutt oligi otsas. Oleks niisugune haawamine Ißborski liinil minu kõrwa ulatanud — mul oleks filmapilt selge olnud, mis teha. Nüüd wõisin ainult tunda, kui walu on kõike seda kuulda selle asemel, et tööd saada. . .

Need herrad wõivad ju pärast tulla, seletada ja „diendada“ — see ei lähe mulle midagi korda. Minus ei unune kunagi kibedustunne nende wastu,

kes kogu aeg raha teeninud, kui mina sõdisin, nüüd aga mulle selle eest kätte tasuwad, et mina sedasama ei märganud teha. Suriidiltselt ei saa ma neile ka midagi ette heita — see on erateenistus. Moraalilt ja weel millegist muust ei taha ma aga niisuguste herradega üleüldse rääkida.

Ma ei imestaks, kui minust mõne aja pärast kommunist või anarhist saaks. Selle eest näikse Eestis pahemalt ja paremalt poolt väga hoolitsetawat.“

See on sõduri seletus, mida mõned üksteisele edasi annawad kui naljakat, imelikku teadet, mille kohta nad ise selgusele ei jõua, kas ta hea ehl halb on, mida mõni endine kaaswõitleja, kellel korda on läinud kergemini tööd leida, tööd otsitwa sõduri rumaluseks nimetab, mille juures paljud, iseäranis wigastatud sõjamehed, kibedust tunnewad, — suurem osa lugejatest aga, kirjelduse lõppu lugedes, alguse juba unustanud on. Nii on see olnud, nii ta on, ja nii ähwardab ta ka jääda, kuni jälle sõda puhkeb ja terve keerdkäil uut ringi algab, sest mehed, kes lord isamaad kaitstes wäljas olid, on küllalt suuremeelsed, et unustada raskeid kibedusi, kui tarwis on uuesti waenuväljale asuda. Uuesti tormatakse rind rinna kõrwal edasi. Uuesti lubatakse neile igasuguseid eesõigusi, ja uuesti tunnewad nad tagasi tulles jälle endist kibedust.

Terwele mehele ei anta tööd sellepärast, et on olnud sõdur. Wigastatud sõjamehele ei anta tööd sellepärast, et on wigane, et on olnud sõdur. Teiste sõnadega oleks see nii sündinud nagu 1915 aastal Wene Wolynia kaardiwäe polgu preester Preobraschenski, polgu mehi Wisla ääres lahingu eel õnnistades, ütles: „Ilus on isamaa eest surra, — neetud olgu see, kes lahingust elusalt tagasi pöörab.“

Mõne päewa eest juhtusin minnes kokku ühe kättega tuttawa kaaswõitlejaga, kes möödaläinud aastal Kargeljaha jaama juures wõideldes iseäralikku plüswust üles näitas. Nüüd istus ta ühildasel pingil lõhna, kahwatu näoga. Rusutud pil-

guga waatas ta tühja tuue käisse peale, kust ennemalt tugew läsi wälja ulatas. Ta jutustas: „Olin ennemalt wabrikus többe juhataja, — ollakse nõus ka praegu sinna töble wastu wõtma, kuid palgast tahetakse töbjõu kaotuse protsendile wastawat osa maha arvata. Pakkusin ennast wabale kohale majahoidjaks, — ei wõeta, — oleks teine läsi alles, siis eht küll. Wõi wabatahtlikult isamaad kaitsema läinud, ja — ja, ise süüdi, kes käsits wabatahtlikult käe ära anda, seletas targutades peremees, kes wõib olla, enmast omal ajal ostas sõjateenistusest eemal hoida ja poolteise aastaga maja omandada.“ Riihimuse peale, kuidas riiklise abiga lugu on, — irooniline naerutuksatus suu ümber.

30. märtsil s. a. („Riigi Teataja“ Nr. 49/50.) kirjutas töb- ja hoolekandeminister järgmise, kõigile walitsuse ja omawalitsuse asutustele määratud ringkirjale alla: „Riigi töbjõu otstarbekohaseks ära kasutamiseks, et töbjõud, mis raskema töb jaoks kõlbuline, saaks loowa töb juures ära kasutatud, on tarwilik, et kõik walitsuse ja omawalitsuse asutused ametite peale, mis intelligentsust, erioskust ega ka kehalist jõudu ei nõua, nagu näituseks: uksehoidjateks, wõwahiudeks ja teisteks sarnasteks teenijateks ainult nõrgajõulisi isikuid wõtaksid, kes teistele raskematele füüsilistele töbdele kõlbmatad on, selle juures eesõigust andes wigastatud sõduritele ja nende perekonna liiketele.

Umetiasutustel tuleb sellest kinni pidada mitte üksnes edaspidi juurewõetawate teenijate juures, waid ka wõimalust möbda praeguseid tugewajõulisi teenijaid nõrgajõuliste wastu ümber wahetades.“

Wigastatud sõjameeste ühifus on mitmel korral katsunud, selle ringkirja peale toetades, oma liikmetele töb leida riigi eht omawalitsuse asutustes, kuid alati leitakse põhjust palwe tagasilükkamiseks. Niisamafugune lugu kordub eraasutustes.

Ühes Tallinna suuremas äriettewõttes kuulsin omawahelist nõupidamist pealt, kus otsusele jõuti, et äri uksehoidja koha peale enmast pakunud ühe käega meest ametisse wõtta ei saa, sest äri korrektsus nõuab, et uksehoidja wõõrale ust awades teise käega peab mütsi kergitama. Ühe käega mees seda teha ei saa, ja kuigi nõudmise omal wiisil läbi wiiks, siis oleksid tema liigutused ülearu sentimentaalsed, mis jällegi ärile kahjulik on.

Kõigest üle käib aga metsaülema näiw seletus ühe filmaga inwalidile, et see metsawahi kohta sugugi argu soowigu, sest pimedas metsas käies wõib kergesti omal otste küljes ka teise filma wälja torgata, — ja päris pimedaks jäämine olewat ju hirmus saatuse löök inimesele.

Snimese elu ülesanne on töb. Nagu sõdur kohustatud on, eraellu sõjateenistusest üle minnes, igapäewase leiwa saamiseks töb otsima, — tahab ka wigastatud sõjamees, et armuannist loobuda, ülejäanud jõudu töble ratendada.

Seltskond aga, kelle kohus on kaasa aidata kõigi abinõudega, et wigastatud sõjamehele töötegemine puuduwate liikmete peale waatamata wõimalikus saaks, — igasuguste paranduste eest protsesside alal hoolitseda, neid kätte muretseja, mille abil töötegemine ka elusliikme puudusel kergendatud saaks, — ei anna sõjamehele, ja eriti wigastatud sõjamehele, töb. Kui muud abinõud äraütlemiseks ei aita, siis palutakse nii wäikest palga, millega wõimata ära elada, mis igasuguste pallade alamääradest kuni 80% wähem on.

Millest sarnane olukord tekkinud, on wõimata aru saada. Meestele, kes raudse seinana waenlase wastu seisid, kusjuures wabel mõne üksiku hoole alla jäeti pikad frondi osad, ei usaldata kättemõidetud kodus wõwahi kohtagi anda. Mehe käest, kes terwena wabriku töb juhataks ja, puuduwa käe peale waatamata, seda endise hoolisusega teha oskab ja wõib, nõutakse, et tema wäiksema palga eest töbtaks. Meest, kellel 10.000 marka kautsjoni maksa ei ole, nimetatakse päewawargaks sellepärast, et ta sõdur on olnud. Riiki juhtiwad isikud seletawad erajutuajamistel korwipunumise töbõdadest, luudade walmistamise monopoliseerimisest, mitmesugustest töbde organiseerimistest wigastatud sõjameestele, — töbõsaamise eesõigustest sõduritel, jne, tegelikult aga pole peale mõne määruse eht ringkirja midagi ära tehtud.

Selle asemel shongleeritakse, erakonna tülibes keereldes, ükssteise haawamiste, mahategemistega. Suuremeelsed mehed kaitsefid kangelastena kodukollet, et kord tagasi tulles omal wabal isamaal wõiks rahus töbtada ja elada. Nad täitsid endi ülesande hiilgawalt. Kodusolijad aga on wabal isamaal ehitunud wäikese näitelawa, kus üle wõ tärgranud poliitikamehed wäiklasi parteilisi jante etendawad ja sellejuures ära unustawad, et igasugune wiimatus töbõste töbõdega nende kaitsejate sõdurite seas rahulolematust sünnitab.

Walitsus kandu hoolt selle eest, et wähemalt otsufed ja määrused, mis wälja kuulutatud „Riigi Teataja“ nr. 7. § 17, 1919 a., nr. 110/111. 1919 a., nr. 42. § 89. 1919 a. ja töb- ja hoolekandeministeriumi ringkiri 30. märtsil s. a. „Riigi Teataja“ nr. 49/50 1920 a. koha tegelikult täitmist leiaksid walitsus- ja omawalitsus-asutustes. Seltskond tunnistagu wabatahtlikult neid määrused ka oma kohta makswaks. Ueg on ammugi käes, et walitsus ja seltskond käsi-käes üksmeelsust näitaksid, millest nad sõjamäele omal ajal ajalehtede weergudel jutustasid, täites terweid lehekülgi.

Mehe, kes tihti 24 tunni jooksul soojast woodist kaugele, külmale waenuwäljale wiidi, ei leia peale ennastalgawat, surmapõlgusega tehtud töbõd koju tulles mitmed kuud, paljud üleüldse mitte, elu ülespidamist. Sarnane seisuford õõnestab meie riigi aluse ja häwitab riigi tähtsama toe, meie sõjawäe.

D. B.

Rodanitud! Ustuge E. B. Wigastatud sõjameeste ühifuse toetajateks liikmeteks.

Wigastatud sõjameeste ühifuse tekkimisest ja tegewusest Eestimaal.

2

Tegewust peale 8-kuulist seisakut wõis jällegi algada, kuid nüüd ei olnud ühifusel raha ega kõige tarwilisemat inventaari, puudus isegi alaline kindel ruum, kuhu kottu oleks wõidud tulla. Tuli koosolekuid pidada, lord siin lord seal, kuna raamatud ja kirjawahetus esimehe ja sekretääri korterites hoiti. Raske oli uuesti algada, sest endisest kirjawahetusest ja raamatutest oli ainult wäike osa Suhan Tamme juure alles jäänud. Korteri asjus tuli aga selleaegne Tallinna linnapea herra U. Hellat ühifusele lahkesti wastu ja lubas ruumid ühes inventaari ja walgustuse tarwitamisega ilma hinnata. Kuigi ruumid kõigiti kohased ei olnud, asudes 3. korral, kuhu inwaliididel raske pääseda, oli wähemalt koht, kuhu wõidi kottu tulla nõupidamisest, et ühifel nõul ja jõul teid ja abinõusid leida kaaskannatajate — wigastatud sõjameeste — seisukorra parandamiseks. Juhatus püüdis kõik teha, mis suutis ja mis wõimalik, juhitud heast tahtmise ja aatest. Tuli teha laialist kihutustööd inwaliidide hulgas ja feltskonnas, et nad ühifuse ümber koonduksid ja ühifust aineliselt toetaksid, sest senini olid ühifusel liikmed ainult Tallinnast, wälja arwatud mõned üksikud kaugemalt kodumaa nurkadest, ühtlasi otsustades, et tuleb midagi enesealgatusel teostama hakata, sest feltskond omas tuimuses, mis sõjaaastate jooksul tekkinud, ei näidanud peaaegu mingisugust osawõtmist wigastatud sõjameeste saatuse wastu. Kõike neid asjaolusid arwesse wõttes otsustas juhatus asuda mitmesuguste kursuste ja töökoosõude korraldamisele, et anda enam-wähem töowõimuliste inwaliididele wõimalust, õppida mõningat uut tegewuseala, millega enese tulewikku kindlustada wõiks; seati sellekohased kawatsused kottu, millega töö- ja hoolekandeministeeriumis esneti, ning paluti, et ministeerium neid ettewõtteid rahaliselt toetaks, mis ka osalt korra läks, mille eest ühifus selleaegset töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonna juhatajat herra Rartau'd alati tänutundega mäletab, kes wigastatud sõjameeste ettewõttele alati soojalt kaasa tundis ja nende teostamisel oma head nõu andis.

Aprillikuul 1919 a. awati juukselõikajate töökoos herra Peeter Liikmann'i juhatusel, ja samal kuul päewapildistuse töökoos herra Aleksander Jurih'i juhatusel, kus mõnikümmend inwaliidi õpetust sai. Samal ajal awati kafenini tegewuseta seisnud kingsepa-töökoos, mis Eesti Must-Sinine Risti seltsi käes olnud; ja ühiselumaja wigastatud sõjameestele, kus kursustel ja töökoosides wiibijatele korterit ja ülespidamist anti. Mailkuul samal aastal, awati weel raamatupidamise ja aiakööbi kursused, millest ka mõnikümmend inwaliidi osa wõttis, ja neid kursusi lõpetades enesele inimlikuma eluülespidamise kindlustas.

Osa oma kawatusdest, kuigi töö- ja hoolekandeministeeriumi otskohesest külul, oli juhatusel siiski korra läinud teostada, kuna selgitustöö ametiõppimise tarwidusest aegajalt ajakirjanduses awaldati,

mis ajalehtede poolt alati lahkesti rutulises korras awaldati ja mille eest ühifus meie ajakirjandusele tänu peab ütleva. Et ühifusel wõimata oli kohtadele kõnelejaid saata, sest puudus selleks aineline jõud ja puudusid ka kohased jõud, siis püüdis juhatus ühifuse shte ajakirjanduseks laudu awaldada, mis ka wõrdlemisi häid tagajärgi andis. Tekkisid ärksamate inwaliidide ja feltskonnategelaste algatusel kohtadel osakonnad ja nimelt: Tapal 12. aprillil 1919 a. herra Johannes Püll'i agaral ettewõttel ja algatusel, Wiljandis 25. aprillil 1919 a. herrade Ränk'i, Anton Suurkast'i, linnapea Marfeldt'i, advokaat O. Leik'i ja teiste algatusel; Pärnus herra Kristjan Soowil'u algatusel, Üldus (nüüdne Paistu osak. Wiljandimaal) herra Johan Rebase algatusel 13. juunil 1919 a. ja Laiksaares herrade Baumaan'i ja Martinsoni algatusel 13. juulil 1919 a.; nii siis oli ühifusele kuues kodumaa serwas alus pandud, olgugi, et need osakonnad kõik alguses suuremat tegewust ei saanud awaldada, sest jällegi oli taktisuseks rahaline kitskus ja wilumuse puudus juhatuses olewatel isikutel, kuid hea tahtmine ei puudunud kellegil, tehti tööd nii, kuidas mõisteti, ja ilma mingisuguse tasuta, walitses aga teadmised, et teha se töö hea asja kasuks.

Kõik enam ja enam hakkasid inwaliidid ühifuse ümber koonduma. Sellega kaswas ka feltskonnas arusaamine, et tarwis on wigastatud sõjameeste ettewõtteid toetada, ära nähes, et ühifusel riikline ja ülemaaline tähtsus. Alguse selles tegi Tallinna tarwitajate-ühifus „Oma“, kes oma aasta-peakoosolekul 10.000 marka puhaskasust wigastatud sõjameeste ühifusele määras. See oli hambaraha noorele, kuid tarwilikule ettewõttele, ja ühifus saab seda „Oma“ eeskujuliku annetust, millele pärast annetused sagedasti järgnema hakkasid, alati kõige soojemalt mäletama. Sellele esimesele annetusele järgnesid mitmed wäiksema summalised annetused, muuhulgas just wäljastpoolt Tallinnat; nagu Walga raudtee weo osakonna teenijate korjandused, tööliste ja teenijate eneste ettewõttel 1914 mf. 80 penni ja hiljem 1200 mf. mis selgeks tunnistuseks ja ühifuse juhatusel lootust andis, et rahwas oma paljukannatanud poegi mitte unustada ei taha. Annetuste saamisega kaswas ka abitahtjate arw, sest oli teada, et on wõimalik abi saada; ning peagi nägi juhatus, et olgugi annetajaid rohkem ja summad suuremad, kuid tuleb ka iseendestel rohkem kindlamaid sissetulekuid soetama hakata. Et olemas olewa rahalise seisukorra tõttu midagi kultuurilisemat teostada wõimata oli, siis otsustati pidusid, ja just suuremaid rahwa-pidusid, suwekuudel toime panna, kus oleks publikum leidnud ajawiidet eeskawast ning selgitust saanud wigastatud sõjameeste ühifuse tarwidusest ja shtidest. Peale alalise pidusid korraldama toimkonna moodustamist hakati ka pidustusi toime panema, millest ühifus pea kogu 1919 aasta kestusel oma suurema osa sissetulekuid sai.

Anti ka lubasid teistele seltsidele ja gruppidele wigastatud sõjameeste heaks pidusid toime panna, kuid warsti nähti ära, et need pidud ühifuse mõtet laiali laotada ei suuda oma wiletsate eeskawade tõttu, ühifusele aga ainelist kasu sugugie too, millepärast hiljem ühifuse nimel pidude toimepanekuteft, täiesti loobuti. Mai- ja juunikuudel samal aastal korraldas ühifuse juhatus otsekohefe abiandmise otstarbeks ühekuulise raamatutega korjanduse Tallinnas, mis hästi lorda ei läinud, kuid siiski mõnituhat marka sissetulekut andis. Sama aasta mai kuu algul tekkis ühifusel mõte paluda Wabariigi Walitsuselt luba iseäraliste postmarkide väljaandmiseks, mille pealt teataw osa wigastatud sõjameeste ühifusele lähets, nagu see Saksamaal sellel ajal teotfil oli ja mille üle ligemaid seletust andis ühifuse liige herra Ernst Raewand. See mõte, kui täiesti otstarbekohane ja ideaalne, leidis täieliku

wastufõla, juhatus hakkas asjast energiliselt hinni, ning lugejal eht on lorda läinud rawatsetud markisid juba müügil näha.

Rõigi nende ettewõtete ja rawatfuste teostamisel waga ebaloomulik nähtus oli, et riigi ja omawalitfufe asutusi juhtiwad isikud wigastatud sõjameeste sihtidest ja püüetest mitte dieti aru ei saanud ja nii mõnedki algatused surunud punktile pidid jääma, sest et wõimukandjad ja asutused nende teostamisel takistusi tegid, mis sugugi tarwilikud poleks olnud. On teada, et mõjuwatel kohtadel seiswad isikud ühifuse kohta põlastawaid ütelfusi on tarwitunud, temale rutulift ja jäädawat kadumist soovides. Rõigi nende raskuste ja takistuste peale waatamata, ei jäänud ühifuse tegewus mitte seisma, waid wastupidiselt, tema kaswas ja sai päew-päewalt tugewamaks.

(Särgneb).

Neile, kes asjale ligemal.

Sõdade tagajärjel on meil kodumaa nii filmapaistwalt rihastatud igasuguste õnnetute sõjawigastega, kes meie kaasabi ja toetust paluwad. Nende jaatus iseenesest on juba meile nii walus ja südant liigutaw kurb. Dhates ja ilma et oskaks neile toetust anda, lahkume neift neid unustades. Seda ei tehta mitte dieti.

Sarnane teguwiis on hullamõistetatw nende wastu, kes meile igasugused õigused ja wabaduse lunastanud kaotades oma terwife, sellepärast ei tohi nad mitte ununeda ajaraskustesfe ega ilma toetuseta jääda.

Ubi ei tarwita nad alati, waid wõib olla seda eht ühels ainsaks korrafs, mis üks tähtsuseta osa meie tasust neile oleks. Usjaliku abiga wõimaldaks meie neile kaotatud ihu liikmete asemefele kunstlikka ihu liikmeid tarwitusele wõtta, mille abil nad isiku kohuste täitmisele wõiwad asuda. Oleks soowitaw, et teadusemeheed, arstid, ärimeheed ja riigiisjad aitaks neid rohkem kaudse abi läbi — muretseks wäljamaalt, kui oma maal ei ole, igasuguseid kunstlikka ihuliikmeid ja annaks õpetust, kuidas neid broteesifid tarwitada tuleb. Selleks samaks otstarbeks wõiks korraldada kusagil haigemaja juures broteeside tarwitamise kursus, mille tingimata iga broteesi tarwitaw inwaliid läbi peaks tegema, et kunstlikme tarwitamist omandada, see tergitaks wigastatud kunstlikme dieti tarwitamist ja hoiaks kunstlikme iga. Wõiks wõtta selleks wäljamaalt eeskujut, kus inwaliidid paremini korraldatud ja broteeside tarwitusega meist kaugele ette jõudnud on.

Usi ei tohiks mitte sõnabeks ega rawatfufeks jääda, waid see on fakt, mis päästab meie wigastatud kitsifuseft ja muudaks neid uuesti töõjõuliseks kodanikuks, mille tagajärjel igasugune abi tarwitamine kaob.

Doon siin ette mõned näitused, mis selgitawad, et ka kõige mitmekesisemas elututses, nagu põllutõõ, wõiwad pea kõigis ettetulewates töõdes kol-

bulifed olla töõtama isegi need inimesed, kellel ära lõigatud käsi. Siin Saksamaalt mõned näitused, kus eht wigastute eest hoolitsimine kunstlikmete abil peaaegu kõige paremini on korraldatud. Samas („Thüringen'is“) on elamas keegi taluperemees — Keller, kelle parem käsi umbes 12 tsentimeetrit, ligi poolest küünarnukist, ära lõigatud. Hoolimata sellest, töõtab tema põllutõõs juba 28 aastat, tarwitates kunstlikku lätt. Sellest wõib näha, mis sugufel määral kunstlik ihuliige, kadunud ihuliikme aset täidab. Keller oma kunstliku käega saab toime kõigi ettetulawate töõdtega, nagu kühweldamine, tõstmine, kaewamine, raiumine, heina niitmine ja muude talupidamises ettetulewate töõdtega.

Berliini wabrikud on suurel arvul walmistanud nimetatud „Keller“ — käsi, mis oma kokkuseade poolest lihtsad. Saagid eht raudsõõrmed annawad tarwiduse järele kokku pigistada, paenduwad asja ümber, on kohased raskuste kandmiseks, ei takista mitte käe liigutust ja isegi kirjutamise juures ei sünnita raskust.

On ka juhtumist, et need, kellel ülevalt poolt küünarnukki amputeeritud käsi, saawad endid broteesi abil põllutõõs aidata.

Saksamaal Görliksi maakonnas on üks talupidaja, kelle käsi ülevalt poolt küünarnukki ära lõigatud. Ta on ise enesefele walmistanud mitmesuguseid abinõud, millega, oma rõõmuks, wõib kõigi töõdtega walmis saada.

Samuti Alam-Baieris elab keegi 35-aastane talupidaja, kes oma käe 15 aasta eest rehepeksu masinasse on lastunud wilja allalaskmise juures. Rauaste katsete peale töõd teha, läks tal lorda oma kadunud käe asemefele tarwitusele wõtta lihtsa nahk rihma — „rinnarihma“ mis kahest üksifust rihmast koos seisab, nimelt „rinna“ ja „tõõrihmas“. Esmine kinnitatakse rinnale, kas üle pahema eht parema õla, ja seda wõib ka kas pikendada eht lühendada, ni kuidas töõtamiseks parem. Sinna juure käib teine lii-

kuv „töörühm“, mille külge kinnitatakse tööriist. Riisuguse lihtsa abinõuga võib ta heina niita, sõnnikut loormale tõsta ja anguga vilja üles anda ja veel muid töid teha. Rõõgi töödega saab ta huvitawa osavuse ja wilumusega walmis, mille juures temal teinekord õlad, põlved ja isegi pea kaasa aitawad puuduwa käe aset täita.

Ra meie kodumaal on jarnaseid. Põltsamaa alewis elab keegi — Raudsitt, kellel pahem käsi puudub. Ta toimetab samuti kõil ettetulewad ülemaal nimetatud raske töö, oma teenistusega ülewal pidades oma perekonda, ja elab hästi ilma wõõra abi tarwitamata, ja kui keegi tahaks talle abi anda, arwan, et siis ta ennast täiesti alandatud ja haawatud tunneb olevat.

Tarwitatakse Saksamaal kunstikäsi ja wabrikute töökodades, pihtide ja wasaraga töötamisel, ka sääil saawad nad suure wilumusega toime. Meie invaliidid, kes sõja läbi töölt kõrvaldatud, ei tohiks mitte jääda nuktaks ja loiuks täis tööjõuliste tööliste kõrwale ja mitte mõelda, nagu oleks neile wõimata töö ja nad seda ei tarwitsegi enam teha,

waid nad teiste armust kui kohustatud elama oleksid. See on ekfiarwamine.

Meie peame ka ise igaüks omale ülespidamist töötama ja selleks leidusi tegema, mis seda aitaks, ükskõik misugusel alal, igal wõimalusel ka elukutsete wähetusega püüdes teha tööd, kui terwis lubab.

Wõtan jällegi näituseks Saksamaa pimedaid, kes warem muid paremaid ülesandeid täitsid, nüüd aga wõiwad wäga kenasti ilusaid korrivisid punuda ja teisi wäärtuslisi niterdusi ja wäljapõletatud töid teha. Suhtide asemel tarwitawad nad koeri, kes neid igale poole saadawad ja suuremate õnnetuste eest kaitsewad.

Need juhtumised, mis inimesi aidanud eelpool ettetoodud näitustes, peaks ka meil tarwitu- sele wõetama ja seltskonna poolt eeldigused samas- tele töötegijatele antama kohtadel, kus nad kõlbulised töötama, aga mitte „onupoja“ poliitika läbi neid tegewusest kõrvaldatama — ümberpöördukt terve- tega ära wähetades.

Need, kes asjale ligemal, peaks kiiremal se's suhtes sammusid astuma ja omalt poolt need abi- nõud invaliididele kätte saadawaks tegema.

—n.

Ajawaimus.

Inimesed, kes aastate eest tööpõllul tugewad ja energilised tegelased olid, enese tulewiku päew- päewaga majanduslikelt kui ka sotsiaalselt kindlus- tasid ja hoolsa töö läbi selles suhtes häid taga- järgi saawutasid, on sõdade tõttu temast kallutud.

Sõja ja piiramise ajajärgud halwasid kogu maailma tööstust. Toored produktid maailma turult jäid kätte saamatuks, mille tõttu ju sõja algusel hulgald töökodad ja wabrikud lomtama hakkasid, osalt tööliste sõtta mobiliseerimisest, suurem osa toores- ainetete puuduse pärast ja aja jooksul sootuks seisma jäid. Hull töölist, kes warem tehaste ja wabrikute seinade wahel töötanud, — olid sunnitud, et endid töö puudusest wälja aidata, asuma tööaladele, kus igapäewane elu ülespidamise muretsemine enam kindlustatud oli.

Ujajooksul kisti suurem osa töörahvast wõitlus- tesse weristele sõjawäljale, kus kõil kindla sibilised niidikesed ja närwikesed kattedati, mis ühtlustas warem seltskonda.

Sõjad ja poliitilised pöörangud on kasvata- nud inimestele karakteri, mis ilma õige silita ja ilma kindla tahtmiseta, milles awaldab jõuetus ja närwide lõtwus. Ujaraske elukitsikused rõhusid sõja maa rahwaid enam majanduslikelt. Wägis- tawad okupatsioon wangistuse päewad ühes rewo- lutsiooni leelide puhanguga on riisunud meilt tahte- jõu tulewiku ülesehitawa töö sisse ja usu enese wõimesse millegi asjaliku lorda saata. Oleme harjunud igakülgselt halba lootma, püüdes wai- gistada, trööstida ennast parteiliste riilingute keskel, nagu ei olekski meile paremus kätte saadaw.

Meie näeme, et senini on olnud meile ain- maks wõitluse riistaks selles asjus — rewolutsioon,

ja temas elame meie; ta on nõudnud alati palju ohwrimeelt, suuri ennastalgawaid wõitlusi ja jõu- pingutusi. Temas tunneme endid wäsinud olevat ja alandame haletsemiswääriliselt saatuse tuhingute alla, mis luupainajana ratsutab meie selgil ja wiitmast wõimet omale tarwitab. Lai spekulatsioon, mis töö produtseerimise jõuetusest sündinud, naerab meile wõimukalt — riijudes rahwa kapitali enese hällipahnaiks, langetades riigi raha kurssi, õonestades ja uuriatades siluwat tööstuse pinda. Usalduse puu- dusel peitunud kogutud kapitali summad sõnniku hunnikute sees ja luitub wäärtuslik hõbe ja kulb koitawas sula säares kobaniku fangi päätsis, kus tal ühtegi ringkäiku ei ole. Waluuta puudusel ei ole meil lootusi sisseweo peale ja see on mõjuwa- mats rusujaks meie majanduslikes kui ekonoomilises elus. Puudus haigutab igaft küllest ja kõigist asjust, ta sirutab kollitades meie poole (ei anna ennast ainult neile üksikutele tunda, kes lunastust leiawad liiakasuwõtjate angelajate küünite wahelt.)

Rewolutsiooniga oleme maha lõhunud ja häwitanud majanduslike elu taapinna, mille rusu- dele sõda meid jätnud. Edasi aga nii lesta on wõimata, wõimata korraldada uusi protest- strei- ktsid, awaldada kriisid ja leelele õhutada uuesti rewolutsioonisid, kui oleme hukkamisel, neelawa kuristiku kohal. Mingisuguse paremuse poole see ei wiit ega seisukorra raskust ei kergita. Alawäär- tusline paberi hull, mis rahana inimesed koguwad ja mida nad nõuawad, on näidanud, et see halwe- malt oma mõju on awaldanud kui warem, et ta rohkem weel wäärtusest langenud ja seisukord enam weel kitsendatud saanud, et uues rewolutsioonis uusi ja weel raskemaid ohwrid kanda tuleb.

Raske ajavaim rõhub meeli, süüb kui koi meie olemist, ta läbi kannatame kehahiselt kui hingeliselt. Temas langenud oleme moraalselt alla poole kõlbluse joont, kus tüdimus, häwinemine ja surm. Nukralt eht ükskõiksest seisame leinalise „Suure Reede“ hommikul. Hõisked ja elustused uue revolutsiooni üle ei ole mitte eluvaldused, vaid walus sonimine surma krampides. — Surm!... ja fiiski ümber on elu — wõitluswägew sõjakäik elu pärast.

Meie inimesed, kes nii palju kannatanud oleme, nii palju enmeolematut ja uslmatut lorida saanud, ei tohi mitte häwineda ajavaimus, ei suluda revolutsiooni surma tufatustes nõrgalt,

jõuetult ja lootusetalt. Ust ülestõusmisesse asugu meie rindu, usaldus üksteise wastu tõusku, rewolutiooni asemele asugu ewalutsioon, uuesti algagu sõja tormist äraldõhutud eluhoone ülesehitamise energiline töö. Püütagu ausalt tööd teha, pandagu liikuma kopitanud seiswad kapitalid ja piiratagu uue paberiraha pahna walmistamist, tõstetagn oma maa töowiljalust ja oldagu sotiaalssem, rohkem inimlikum ja ausam üksteise wastu, siis kerfib ülestõusmise püha hommiku päike ja jubib meid laua igatsetud de jure juure ja awab wõimalused meid feda saamutada, mis enne sõda meie alanud.

Wigastatud sõdur.

Tahitised küsimised.

Mis mõttel wõetakse aluseks pensiooni saamise juures „Rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooni seaduses“ § 30 p. 1 „Sissetuleku alammäär“, mille kaudu pensionääril pensiooni saamine lõpetatakse?

Kes peab selles punktis walesti talitama, kas pensiooni seaduse elluwijad ametnikud eht inimesed, kellel õigus pensiooni saada? Kuidas wõib pensionääri „sissetuleku“ järele, elu ülespidamise mõttes, ühesuguseks arvata terve, töowõimulise inimesega?

Kuigi teenistus ja sissetulekud wigasel on wäärilised täis töowõimulise, fiiski tema wäljaminekud elu ülespidamiseks ei seisa tasakaalus inimesega, kellel puuduwad wigastused.

Töowõimetu wäljaminekud on igal alal suu-remad, sest et oma töötajuga peab tema muretsema omale need abinõud, mis tema täistööjõulisega töötamises sarnaseks teeb.

Rõik abinõud, mis täistööjõulisel on, peab töowõimetu ise omale lunastama. Maakäigul, mis terwete jalgadega inimene jala käib, peab jalgadeta, suuri kulusid tehes, sõitma, et töötamise kohale saada. Ta peab tulusid tegema broteeside muretsemiseks ja

arstirohtude peale, mis töowõimulisel tundmata wäljaminek. Samuti igasugused abitööd, mis töowõimetu majapidamises ennesele teha peab lastma ja allatingimata taju maksma, sest ilma abita ei ole elu. Sellega suurenewad tema elu ülewõlpidamise wäljaminekud töowõimulise kõrwal peaaegu lahetõrdselt. Teenistuse sissetulek, mis lubaks temal elu ülespidamist wäärist terve inimesega, ei anna talle õigust pensiooni saada. Miks püütakse teda alammasse seisukorda suruda seeläbi, et pension, mis kehalistest wigastustest tingitud wäljaminekuid katma pidi, arusaamatumalt temalt ära wõetakse tema töö sissetuleku läbi?

Kas peab töowõimetu niikuid igast tööst loobuma, et riiklisest toetusest mitte ilma jääda, jellega enesele inimese wäärilist ülespidamist mitte muretsema, wõi peawad ametnikud, wigastatutele kaasa tundes, ja wigastatud walede andmetega esinema, et inimese wäärilise ülespidamise wõimaldamiseks pensionist ilma ei jääks.

Need oleks küsimused, mis lähemal ajal tuleks selgitada, kui mitte muudu, siis pensiooni seaduse uuesti ümbertöötamise abil.

U. S.

Seadused ja määrused.

Ujuttine weneaegsete pensionäärude toetamise seadus.

Riigi Seatajas nr. 77/78. Ujutawa Rogu poolt 18. mail 1920. a. wastu wõetud.

§ 1. Rõigil Eesti Wabariigi kodanikel, kellele oli määratud Wene walitsuse ajal riigi eht riigivalitsuse poolt korraldatud emerituur- eht pensionikassadest pension, painut eht muu kindel perioodiline abi, on õigus Eesti wabariigilt ajutist toetust saada tingimustel, mis allpool kindlaks tehtud.

Märkus: Ulmasõja inwaliididele eht ulmasõjas langenute perekondadele antakse abi selle seaduse järele ka siis, kui Wene walitsuse poolt pensiooni weel määratud ei olnud, kuna neil õigus oli pensiooni saada.

§ 2. Eelmises paragrahwis (§ 1) nimetatud isikud saawad ainult siis toetust, kui nad töowõi-

metud on ja neil ei ole warandust ega sissetulekut, mida elu ülewõlpidamiseks jattuks.

Märkus: Kui toetuse saaja eht tema perekonna sissetulek § 5. järele perekonna kohta tulewast summast wähem on, siis maksetakse selle seaduse järele ainult puudujääw osa wälja.

§ 3. Selle seaduse käsitamise juures loetakse töowõimetuiks isikud alla 16 aasta ja ja üle 60 a., niisama naised, kellel lapsed alla 10 aasta.

§ 4. Töowõimetuse üle ofustab maakonna- wõi linnawalitsus abitahtja elukohale wastawalt. Rahlastel lordadel ofustab töowõimetuse üle maakonna- wõi linnawalitsuse ettepanekul wõi abitahtja

nõudmisel iseäraline komisjon, mis koos seisab maakonna- või linnawalitsuse esitajast, maakonna- või linnaarstist maakonna- või linnawalitsuse esitaja juhatusel.

§ 5. Selle seaduse järele on pensionääril õigus toetust saada 250 marka kuus.

Rui toetuse saaja üleval pidada on töövõimetud perekonnaliikmed, ja need elavad tema juures, siis maksetakse temale lisatoetust järgmiselt:

- a) kui on toita üks isik — 150 marka kuus;
- b) kui kaks isikut — 250 marka ja
- c) kui kolm ehk enam isikuid — 300 m. kuus.

Märkus: Selles seaduses arvatakse perekonnaliigeteks naine, lapsed ja vanemad.

§ 6. Rui Wene walitsuse ajal pensioni makseti, arvesse võttes pensionääri töösõu kaotuse protsent, tuleb seda ka nüüd teha, kusjuures pensioni täismääraks loetakse perekonna peale tulew kogusumma § 5. järele.

§ 7. Selles seaduses määratud toetuse wäljaandmist korraldab töö- ja hooletandeministeerium ning tema organidena kohtadel walla-, alevi-, linna- ja maakonnawalitsused.

§ 8. Kõik need, kellel on õigus riigilt toetust saada selle seaduse 1., 2., 3. ja 5. paragrahwi põhjal, annavad sellekohase nõudmise suusõnaliselt või kirjalikult, maal — kohaliku wallawalitsusele, alevis — alevivalitsusele, linnas — linnawalitsusele, kes wiibimata ajub andmete kogumisele selle seaduse §§ 1, 2, 3 ja 5 tähendatud isikute üle. Seadete kogumine peab olema lõpetatud hiljemalt ühe kuu jooksul.

Märkus: Nõudmisele tuleb juure liigutada pensioniraamat või muud kindlad tõendused, et nõudjale tõesti Wene walitsuse ajal pension ehk muu § 1. nimetatud kindel abiraha oli määratud. Ilmasõja invaliidid peavad juure liigutama Wene seaduses ettenähtud tunnistuse invaliidisuse üle, langesnute perekonnad toitja surmatunnistuse.

§ 9. Walla- või alevivalitsus saadab kahe nädala jooksul maakonnawalitsusele sellekohase kawa järele toetusõiguslike perekondade kohta puutuvad andmed ühes oma ettepanekuga, mille maakonnawalitsus kahe nädala jooksul läbi waatab ja toetuse andmist jaatavalt või eitavalt otsustab. Linnas otsustab toetuse andmist linnawalitsus, tema poolt kogutud andmete põhjal.

Linna- või maakonnawalitsused saadavad jaatavad otsused toetuse määramise üle iga kahe nädala tagant töö- ja hooletandeministeeriumi hooletande osakonnale, kes need otsused kinnitab ja tarwilikud summad kohalikkudesse renteidesse saadab maakonna- või linnawalitsuse nimele toetuse wäljamaksamiseks.

§ 10. Maakonnawalitsused saadavad selle järele waldadesse või alevitesse nende nimekirjad, keda toetuse saajaks kinnitatud. Walla-, alevi-

või linnawalitsus annab toetuse saajaks kinnitatud isikule toetusraamatu, kuhu kirjutatakse abisaajate perekonnaliigete arw, nimes, wanadus ning abiraha üldsumma ministeeriumi poolt kinnitatud kawa järele.

§ 11. Toetus antakse wälja linna-, alevi- või wallawalitsustest ühes kuus ette ning korraldatakse sellekohane raamatupidamine. Toetuse wäljaandmise üle tehakse toetusraamatusse märkus.

§ 12. Linna-, alevi- või wallawalitsused peavad toetuse saajate perekondade koosseisu muutmise järele walwama. Politseile tehakse ülesandeks teatada kõigi sarnaste perekondade koosseisu muutumisest kohaliku linna-, alevi- või wallawalitsusele, kes toetusraha wäljaandmist sellekohaselt parandab.

§ 13. Kõik asjaajamise kulud kaetakse omawalitsuse summadest.

§ 14. Rui toetuse saaja ära sureb, siis maksetakse tema toita olewale isikule toetust edasi järgmisel määral:

- a) kui jääb järele üks isik — 250 marka,
- b) kaks isikut — 400 marka,
- c) kolm isikut — 500 marka,
- d) neli või enam isikuid — 550 m. kuu kohta.

§ 15. Selle seaduse mittetäitmise või rikumise üle walla- või alevivalitsuse poolt võivad asjast huwitatud isikud kaewata maakonnawalitsusele, kuna selle ja linnawalitsuste peale võib kaewata töö- ja hooletandeministeeriumi hooletande osakonnale, kelle otsus on lõpulik. Edasikaebamiseks määratakse kuujaline tähtaeg, otsuse kirjalikust teadaandmise päewast arwates.

Märkus: Selle seaduse põhjal antavad kaebused ja palwefirjad on tempelmaksust wabad.

§ 16. Maakonna- ja linnawalitsuse ülesandeid, mis selles seaduses ette nähtud, võib maakonna- või linnawalitsuse otsuse põhjal nende hooletande osakondade peale panna.

§ 17. Rui toetuse saajale mõne teise seaduse järele pension ehk abisaamine on võimaldatud, siis lõpetatakse toetuse andmine selle seaduse järele.

Sel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.

Seadus ajutise weneaegsete pensionääride toetamise seaduse muutmise kohta.

Seadusandliku delegaatsiooni poolt 2. juulil 1920 a. wastu wõetud, Riigi Teatajas nr. 99/100 awaldatud.

Muudetakse § 4 järgmiselt:

§ 4. Töövõimetuse üle otsustab maakonna- või linnawalitsus, abitahtja elukohale wastawalt. Rahtlastel lordadel otsustab töövõimetuse üle maakonna- või linnawalitsuse ettepanekul või abitahtja nõudmisel iseäraline komisjon, mis koos seisab maakonna- ja linnawalitsuse esitajast, maakonna- ja linnaarstist maakonnawalitsuse esitaja juhatusel.

Sel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.

Töö- ja hoolekandeministeeriumile alluwa invaliidide kodu koosseis ja palgamäärad.

Wabariigi Walitsus oma koosolekul 25. juulil 1920 a. otsustas kinnitada töö- ja hoolekandeministeeriumile alluwa invaliidide kodu järgmise koosseisu ja palgamäärad.

1 juhataja . . .	mk. 500.	—	kuus ja prii ülespidam.
1 majaperenaine	" 300.	—	" " " "
1 aednil-kojamees	" 400.	—	" " " "
1 öde (sanitaar)	" 300.	—	" " " "
1 meesjanitaar . . .	" 300.	—	" " " "
2 naisteenijat a . . .	" 150.	—	" " " "

Märkus: Peale selle saavad nad perekonnaabiraha ja elukalliduse lisa teiste riigiteenijatega üldisel alusel.

Mainitud otsus on Riigi Teatajas nr. 99/100 avaldatud.

Wabadusõja sõduritel tohasaamises eesõigus.

15. mail 1920. on töö-hoolekandeministeeriumi poolt järgmine ringkiri kõikidele walitsus- ja omawalitsusasutustele saadetud, milles selgitatakse demobiliseeritud sõduritele tohasaamise wõimalust:

Urusaamatuste pärast, mis rahwawäest demobiliseeritud sõdurite nende endisele teenistuskohale ilmumise korral ehk riigiasutustes teenistuse otsimisel ette tulnud, loeb töö- ja hoolekandeministeerium tarwilikuks kõigile riigi- ja omawalitsusasutustele meele tuletada, et wabadusõjast osawõtjate teenistuse saamise asjus maksawad seaduslikul alusel järgmised korraldused:

1) Rahwawälke wõetud riigiteenistuses olematele ametnikkudele jääwad nende kohad ja ametid alles kuni rahwawäest lahkumiseni ehk demobilisatsioonini (Ujutise Walitsuse otsus 27. jaan. 1919. „Riigi Teataja“ nr. 7. § 17. 1919. a.).

2) See seadus on maksew ka nende kohta, kes wabatahtlikult rahwawälke on astunud (seadusandl. delegatsioonil otsus 17. detf. 1919. „Riigi Teataja“ nr. 110/111. 1919. a.).

3) Kõigil Eesti wabadusõjast osawõtnud sõjaväelastel on eesõigus peale sõja lõppu esimeses

järjekorras riigi- ja omawalitsusasutustes nende elukutsele ja haridusele wastawat teenistust saada. (Wabariigi Walitsuse määrus 25. juulist 1919. „Riigi Teataja“ nr. 42. § 89. 1919. a.). Demobilisatsioonil eel (27. weebr. s. a.) on Wabariigi Walitsus uuesti otsustanud korraldust teha riigi- ja omawalitsusasutustele, et rahwawäest wabastatud sõduritele eesõigus antaks teenistuse saamiseks.

4) Kohtadele, mis intelligentfust, erioskust ega ka kehalist jõudu ei nõua (nagu ufskohidjate, ööwahtide ja teiste sarnaste ametite peale) palkamisel tuleb wigastatud sõduritele ja nende perekonnaliigetel eesõigus anda.

Sellest tuleb kinni pidada mitte üksnes uute juurewõetawate teenijate palkamisel, waid wõimalust mööda ka praeguseid tugewajõulisi teenijaid nõrgajõuliste wastu wahetades (Töö- ja hoolekandeministri ringkiri 30. märtsist, 1920. a. „Riigi Teataja“ nr. 49/50.).

Neist tähendatud kohustustest on esimesed kats makswad riigiasutuste kohta, teised wiimased peale selle ka weel omawalitsusasutuste kohta.

Kui demobiliseerimise käigust selgub, et need abinõud ei wõimalda kõikidele sõduritele, kes selleks soowi on awaldanud, riigi- ja omawalitsusasutustes nende elukutsele ja haridusele wastawat tööd saada, siis tuleb niihästi riigi- kui ka omawalitsusasutustel neisse asutustesse wabadusõja kestusel teenistusesse astunud majanduslikult kindlustatud isikuid teenistusest wabastada ja nende teenistuskohad anda demobiliseeritud sõduritele, kui nende kohtade jaoks wastawa elukutsega, haridusega ja wilumusega demobiliseeritud sõdurid leidub.

Walitsus on wabadusõja algusest peale seisukohal olnud, et kõiki wabadusõjast osawõtjaid tuleb igafuguse riigi ja omawalitsuse teenistuse peale eesõigustatud kandidaatide lugeda.

Kõikide siin tähendatud korralduste peale tuleb waadata kui wastawate asutuste juhatajate peale pandud seaduslikkude kohustuste peale. Nende korralduste mittetäitmist tuleb hinnata kui oma kohuste mittetäitmist ja mittetäitjaid seaduses ettenähtud wastutusele wõtta.

**Osakonnad! Tehke ettevalmistusi
ühisuse aastapäewa mälestamiseks**

29. augustil 1920.

Sõjavangis Saksamaal.

A. Swan.

2

Uja jookful tekkis laagri laste kooli kõrwale ka veel invaliidide kool, neile invaliididele, kes mitte kõlb-
lised ei ei olnud ümberwähendamiseks ja kodumaale
transporteerimiseks. Oppust anti seal kõigis päda-
googilistes õpeainetes, nagu algkoolideski.

Oppisid seal invaliidid kõikisuguse wanaduses ja
Wenemaa rahwastest. Wõis warsti näha neid,
kes waremalt ristikesti tegid — kirjutawat, joonis-
tawalt, omakstele kaugele kodumaale kirja.

Wõis näha, kuidas nad süwenenud olid rehkendu-
sesse, wõis näha neid liiwale kirjutawat arwe ja
edasi harjutawat. Üst Jumalasse jäi kõrwale ja
ta asemele afus uus jõud, täis teadmist ja tugewat
tahtmist — tööle.

Rõõmustaw oli näha, et inimesed, kes wigaste
liikmetega, waewalt karlute peal edasi ronijad, niisuguse
suure huwiga tahtsid oma wananenud meelt
muuta, omandada tehnikas teist elukutset, mis wõi-
malik täita.

Harjutati pahema käega kirjutama ja samase
kooli õpetaja, kellel parem käsi kirjutamiseks ja tööle
kõlbmata, wõis wäga hästi ilustada oma pahema
käega kirjutada ja iga kirjutajaga wõistelda kirja
kiiruse kui ka ilu juures.

Seal oli tegew ainult inimeste tahtmine, et wi-
letsast seisukorrast ise ennast wäljaaidata.

Oli ka edaspidi kawatsetud wõõraid keeli
õpetada ja praktilisi raamatupidajaid wälja kaswa-
tada, kellel selleks tahtmist oli.

Mõeldi kirjutusmasin, shapirograaf ja mimeo-
graaf nuresfeda, millega tutvustada huwitatuid.

Sinna juure käis ka veel soowiks tõsiselt
kunstis arenemiseks teed awada, kooliõpilastele wõi-
maldada edasiõppimist kõrgemates teaduse õpeaine-
tes. Uga see jäi ainult ideeks, sest 1916. aasta
sügisel häwitati kõik algatus.

Umbes sellel ajal hakkas ka Berliinis ilmuma
sõjavangide häälekandja „Русский Вестник“, mis
Saksa revolutsiooni päewil „Социалист“i nime all
ilmus.

Lehe siisu oli alati piiratud ja ta siht ainult
saksastada, kõiki Saksa asju hääks kiita ja meeletu
alatuses teisi kõrwata ja häbematalt maha teha,
ilma, et wangide seisukorda dieti kõrdagi tõsiselt
puudutanud oleks.

1917. a. jookful hakkasid veel ka teised lehed
ilmuma: poolakatele, leedulastele, ukrainlastele,
gruusalastele ja Berliinist eeslastele „Eesti-Hääl“
1 kord nädalas Dr. Boheme wäljaandel, kes oma
teated okupeeritud Eesti ajalehtedest „Maalitudust“
ja „Ristirahwa Pühapäewa lehest“ wälja kirjutas.
Mõlemad ajakirjad olid ka meile lubatud kodu-
maalt tellida.

Pärast, kui ju natsionaliseeritud oli ja sel-
lest mõttest midagi wälja ei tulnud, aeti sunni-
wiisil kõiki tööle, wabastatud said ainult alamohwit-
serid ja ohwitserid. Iseäranis kannatasid Saksa

wiha all tatarid — „musulmannid“, kes oma
„Allah'ist“ ei lahkunud. Wabrikud, tehased, mäe-
kaewandused ja sadamad täideti Wene wangidega,
keda küllalt annud oli ilma wewewalamiseta Nowo-
Georgiewski ja Brest-Litowski kindlus 1916 a.
taganemisel Karpaatidest, Galiitsiast ja Poo-
lamaalt.

Sügisel 1916. aastal ei antud ka enam mitte
armu alamohwitseridele waid need wiidi tööle soo-
sid ja rabasid kuuwatama kusagile Stettini wõi,
Dantsigi lähedale, kus neid armetult pekseti, üle
jõu käiwat tööd sunniti tegema, mille juures kui
sääsed nad surid soo sülle.

Üleüldine seisukord oli wilets. Juba 1915. a.
septembris oli üle Saksamaa 75,000 waimuhaiget
sõjawangi, keda Hamburgi lähedusesse asetati,
sama aasta suwel üle maa oli alalisel põgene-
misel sama suur arv, kui hullumeelset, arwesse
wõttes mitte surmude arwu.

1916. ühinda Tserski sõjavangide laagris suri
näha surma iga päewaga 200 rumeenlase ümber.
Kellele surma otsus sarnane. —

„Miks kuulutas Rumeenia Saksamaale sõda!“
Amerika esitajate ja neutraal riikide saadiku-
tele kõneldi alati kultuurast, näidati illustreeritud
broshüürid ja hoiti laagritest kaugemale, ehk kui
juba, siis korraldati puhastati, tehti sõbgid nii, et
lustil seisab püsti supis, näidati puhtais riietes tõi-
tidid — Saksa sabarakkused ja wendade äraandjaid
juuta „alles“ oli see „genau in Ordnung“ kultuura
alusel.

Elfsas-Lotheringeni, Verduni, Somme ja
Maasi jõe lahingud said Prantsuse-Inglise peale-
tungimistega ähwardawaks.

Rogu kõlbulik meeskond üle Saksamaa oli mobi-
liseeritud ja asemel sõjavangidega täidetud, et
tõustus ja majapidamine mitte ei kannataks.

Enam kui põllutööle oli tarwis wangisid sõja
liini kindlustamise töödele, kus wangide pataljonid
kindlustuste töödest oja wõtma sunniti.

Põllutöölt kutsuti wangid, wahetati neid ümber
wigaste wastu ja liiwideeriti laagrid Wütow ja
teised; endistest Dantsigi, Tserski Hammerstetini ja
teistest Preisimaa laagritest ei jäänud järele enam
muud kui garnison, Hammerstetini laagris umbes 4000
mehe ümber, kuna temas aga 145000 meest regis-
reeritud.

Sellega oldi jõutud päris orjuse tippuni, kus
ühtegi säadust ei tunnustatud, endise 10-pennilise
palga asemel määrati küll 30 penni päewas ja nii
läksiwad eshelonid Lääne. Igas pataljonis oli
2000 meest ja 101 esimene pataljon oli wiimane
minema Prantsuse sõjaläinile oktoobrituul 1916.
aastal.

Sõjaläinile jõudes tõusid mässud. Wangidest
100. bataljon streikis ei wõtnud osa tegewa frondi
töödest. Kohale jõudes hakkasid ka 101. pataljoni

mehed freikima. Reegi neist oma kätte tööriistu külge ei pannud, veldes: „meie oleme walmis tööd tegema, aga sõja liini töödest osa ei võta, jääme truuks antud wandeale, sest meie wastu võitlewad meie liitlased ja nende seas meie wennad, isad ja pojad, kes Wenemaalt Lääne sõjalinile toodud.“

Meelitati, anti hästi enneolematu toitufid lubati Wene walitsuse ees wabandada ja wangidele sõjalini tööst osawõtjatele paberid wälja anda, allkirjega, kus näidatud, et neid sunnitud tööd tegema.

Kui see ei aidand, wiidi kuulipritsi ette, hirmutati. Streigi juhid jäeti kuristikule peale alla kukumiseks seisma, postitati, nähutati ja salajalt häwitati julgemaid.

Eigi nädal aega hoiti sügise wäljas lageda taewa all ilma sõmata.

Seisukord oli tõsine ja abi ei kustil.

Otsustati wiimaks tööle alata, mitte enam wendadele haudu kaewata, waid iseendale, ja otsida juhtumisi põgenemiseks.

Pataljon jagati roodudeks, rood rühmadeks ja rühmad jagudesse, kus iga 10 wangi peale 1 waht sai.

Seal algasid nad tööd sõja tule all, hommikul kell 3 ülesäetult kuni õhtu kella 4 ilma wahet pidamata ja sõmata.

Ühtegi haiget ega haigust ei tunnistanud. Esimesed haiged, kes abi palusid, jäeti baraki ja peale teiste aramineku pelseti leppidega nad läbi ja wiidi tööle. Sarnast arstimist ei soowinud keegi haige. Püüspära löökide ja jalatõugete all tõttas ta tööle, maha kukkudes tugewamate selga, kes r'ast üle tallasid ja wiimaste poolt toetult töö juure kantud sai, kuni ta labida najalt maha kukkudes heitis hinge mitte sellesse hauda, mis ta ise kaewas, waid teisi.

Põgeneti püüsi tule all, püüti Prantsuse tule all surma saada, need aga teadsid ja hoidsid oma tule sealt pealt.

Meeleheitel poosid endid paljud üles, wigastasid liitmeid, mürdsid jalgu ja käsi, et õnnetute inwaliidibena oma kodumaale pääseda.

Samas pataljoni barakis tõusis tulekahju. Põlesid sisse 300 wangi ümber, nende seas 4 Eesti last.

Põgenemise läbi kuhjati Põhja Prantsuse ja Belgia maa. Flammid olid wastutulelikud.

Warjasid ja toetasid neid, muretsesid võimalusi Hollandi, Daanimaale ja Helweetsiasse põgeneda. Wangimajad kubisesid kinnipüüetuisi, kes enam kui wiidet korda juba põgenemas olnud.

1917. aastal wabastati invaliidid frondi töödest ja saabeti laagritesse tagasi, säält põllutöösse. Üst ja lootused kadusid toju saamise üle. Wenemaale rewolutsiooniga jäi igasugune abisaamine ära kodumaa poolt. Brest - Litowski rahu leppingu järgi olid Wene wangid põlatumad põlatumaisi. Põgenejaid andsid wälja prantslased, belglased, poolakad ja juudid.

Pääsefed ei olnud, jäi järele ainult oodata surma. Raha, mis Baseli ja Sena laudu tuli, ei antud õige kurssi järele wälja, waid 75 penni Wene rubla eest.

Olid walusad filmapilgud ja weel walusamaks muutus õit.

Sügisel 1918. ilmus Grippe (Hispaania haigus) ühes kopsupõletikuga ja murdis õnnetud maha. Üusi furnuaedu tellis juure ja neid laiendati wärskete hauaküngastega iga päewaga.

Saksa rewolutsioon 9. oktoobril tõi küll wabaduse ja wabastas sõja liinilt ja asutati wangide nõukogud, aga selle asemel asus uus ite ja waenlane — haigus ja surm.

Wabadus ja igatsus tõmbas kodu poole, wangidest põgenejate salgad walgusid maad mööda igasse ilma kaare, kus neid praegu weel afumas, ilma et igatsitud kodumaale oleks saadud.

Nii hüüdüb weel häälti Prantsusmaalt, Itaaliast, Austerriast ja Wenemaalt, kuhu neid saatuselaine kannud ja alles Saksamaa ise on weel täiderud Wene wangidega. Wärsked hauaküngad ja lenad mälestus sambad furnu aedul, tunnistawad weel olnud aegu. Seal puhkamas nii palju neid, kelle pilk toju peale mõtles, kui surm oma lätt kaela külge firutas.

Kodumaa ei saanud enam neile kättesaadamaks. Uga nende hüüe: „sõber, kui toju jõuad, terwita kodumaad — omaksid. Teata neile seda!“

Ma jõudsin! kojusõja laine liiskus mind uuesti kaasa. Anunesid wangid, tõsisemad asjad olid idas. Nüüd on ka see möödas ja võimalus mul hüüda, olgu terwitet kodumaa! ja langenud kangelastele igawene mälestus!

Üks õnnetuisi.

Oli wihmane külm sügispäew. Wihma sadas juba mitmendat päewa kui oawarrest ja lange tuul lõikas riietest läbi, wäriskes teha. Olin sõjaliniit saanud puhkusele ja läksin pikka teed kodu poole. Oli rõõmus tunne, et jälle võimaldub kord kodu näha, seda kodu mille eest niipalju wõideldud ja mis unistustis nii kallis.

Maal oli linatukkumise aeg, kuid wihma tõttu olid wäljad inimestest tühjad. Oli ju nii külm!

Kuid siiski nägin tee ääres lihte kogu, kes üsi-

nasti töötas. Ta kahmis kahe käega märga külma lina, sidus nad piitu ja ladus hunnikusse. Suba oli pikk esi ta selja taga.

Astusin ligemale, et waadata seda üsikut töölist. Mees oli tõsiselt ametis ja ei pannud minu liginemist tähelegi.

Mul oli aega teda waadelda.

See oli nagu metsloom karwane, seljas mitmet korda paigatud wammus ja rihm wööl. Kuid tal ei olnud jalgu!

Jahmatin, kui nägin seda ebamäärasust! Südamesse langes walu, nähes seda õnnetud, ja ma algasin juttu temaga.

Lugu oli harilik, nagu meie inimesed sarnasel puhul ütlevad. Mees läks termena Wene-Jaapani sõtta ja tuli säält tagasi ilma jalgadeta. Sai ka väikest abiraha, kuid kahjuks oli ta enne sõttaminekut perekonnamehete hakanud ja nüüd oli kõike tarwis toita.

Raua rääkisime meie üksteisega — rääkisime kui sõjamehed sõjalugusid, kuid tema rääkis palju oma wiletsusest. Sõtta minnes oli räägitud, et sõdida tuleb isamaa eest ja ta sõdis, kuid wigastatuna ei annud isamaa temale midagi! Ainult palehigi sees tuli omale ja oma perekonnale igapäewast leiba muretseda ja kannatada põlewat walu jalakontides, kuhu wiimasel ajal põletik sisse olewat löönud.

Ja selle järele tuleb see ainus rahukoht — must haud kusagil surmaaia weeres nagu walla waesele!

Kurwana lahtusin sest mehest, ja kodutuleku rõõm oli kadunud.

Ei tea, ehk olen mõne kuu pärast samasugune ja mind aetakse iga „mõistliku“ inimese poolt õue päält minema, sest haritud maal ei tohi kerjajaid olla.

Õing rinnale lasus raske teadmine, et sajad tuhanded sarnaseid õnnetuid ilmas hulgub. Isamaa on nad wälja saatnud enese eest wõitlema, kuid nüüd ei ole isamaal neid enam tarwis. Ja nad hulguwad nagu elawad furnukehad, oodates wiimast lõppu!

Ja nüüd tahaks hüüda kõigile neile, kelle käed ja jalad on jäänud laiale Sarmaatia lagendikule: Ühenduses on jõud!

Endel Armariön.

Aasta läinud!

Aasta wererikas kadund,
Nagu paljud endised!
Saatmas teda kuuliladud,
Ohked wennashaudades.

Werega t'ad algasime...
Weri woolab lõpuaal!
Waenlasele külwasime,
Surma terwel sellel aal.

Waenlasele külwasime;
Ise surime me ka.
Ikka, ikka Toonelasle
Uusi ohwrid saatis maa.

Uusi ohwrid Toonelasle...
Wendi palju matime.
Paljudele, haudadesse
Lille pargi kandlime.

Lillesid me haudadesse,
Paljudele kandlime.
Kõigil kaasa haudadesse,
Pisaraid me saatime.

Kallis kodu, kallid kohad,
Werekst leotud kodumaa.
Olgu teile kallid, pühad,
Meie mälestused ka.

Helisege õhtu kellad,
Kuulufage rahu tel!
Äratage rinnus hellad
Mälestused elule!

Pühkige me mälestusilt
Raske wõitlus, weritööd!
Laske taewa õnnistusilt
Hajutella rasket ööd!

Endel Armariön.

Teated wigastatud sõjameeste elust.

Kodumaalt.

Abiraha andmine soomusrongide diwiisis langenud sõdurite perekondadele ja wigastatud rahwawäelastele.

„Rapten Irwe“ abiandmise seltsi juhatus annab teada, et abirahade wäljamaksimine soomusrongide diwiisis langenute perekondadele, wigaseks jäänud rahwawäelastele kui ka nende perekondadele algas 1. juulil. Et abitarwitajate saatust võimalikult ruttu kergendada, palub seltsi juhatus abitarwitajaid wiibimata seltsi juhatusse palwetirjad saata abisaamisefks.

Palwetirjadele peawad dokumendid wallawalitfuste, linnawalitfuste ehk teiste omawalitfufe asutuste poolt kaasa lisatud olema, mis tõendawad, et abitarwitaja tõesti puudust kannatab.

„Rapten Irwe“ abiandmise seltsi esimehe abi alam-polkownik P o o p u u.

Wall, 9. juulil 1920. a.

Laiuselt.

Pühapäewal, 18. juulil s. a. oli korraldatud, Laiuse seltsimajas suurem rahwakoosolek wigastatud sõjameeste saatusest humitatud Laiuse seltskonna poolt. Koosolekust osawõtmine oli wõrdlemisi ra-

huloldaw. Wigastatud sõjameeste seisukorral ja nende tulewiku kawast andis pilkliku ülewaate omas kõnes A. Suurlast, kes sel puhul Laiuse oli sõitnud. Koosolijate poolt leidis wigastatud sõjameeste ühinemise mõte laialt pooltoetumist ja otsustati Laiusel kohe ellu kutsuda E. W. wigastatud sõjameeste ühifuse osakond. Mitmed astusid osakonna liikmeteks.

„Juss.“

Sangastest.

Meie wigastatud sõjamehed asuwad praegu täiesti laiali pillatuna. Põhjus, et wigastatud sõjamehed ei ole siin kihelkonnas suutnud ennast organiseerida, et nendel, kellel ühinemiseks soow oleks, puudub, kehaliste wigastuste pärast, wõimalus tegelikult organiseerima hakata, aga need, kellel see wõimalik oleks, hoiawad ennast kõrwale.

Sangaste mehed, kas olete unustanud need koledufed, mis sündisid mõisa keldris, jaanuarikuul 1919 a., millest päästsid teid need, kes nüüd wigastuste mõjul kannatama peawad.

Professor Zoega-Mantteufel

kogub igasuguseid statistilisi andmeid wigastatud sõjameeste kohta. Mainitud andmete kogumine Eestis edeneb wisalt, sellepärast, et Eesti ametiasutustes selles suhtes statistika alal eelbõid tehtud ei ole. Soomest on osalt teated juba käes. Bähemal ajal sõidab Zoega-Mantteufel Saksamaale, et ka seal mainitud andmeid saada.

ob—

Uus alatuse rekord.

Mõne aja eest käis wigastatud sõjamees Tartus „Eestimaa“ puhwetipidaja juures Wigast. Sõjam. Ühifuse Tartu osakonna korjanduseraamatuga, paludes osakonna „Rodu“ loomiseks aineliselt kaasa aidata. Sooreste sõnadega ajas mainitud isik teba wälja. „Kuradid, käimad palga eest santimas,“ kostawad wiimased, läbi lahtise ulse kuulnud sõnad korjaja kõrwus, kes kodu kaitstes, waeuwäljal olles, ise sellest ilma jäi.

ob—

Walgast.

„Inwaalidid“ müügile ilmutisega wõttis uue hooga siinsetes wigastatud sõjameestest ja seltskonna liikmetest, kes wigastatud sõjamehe saatusest huwitatud, mõte maad esimesel wõimalusel Walgas ellu kutsuda Wigastatud Sõjameeste Ühifuse Walga osakond. Mainitud osakonna järele tundub siin suurt puudust, sest praegu, segasel ajal, mille all kõige rohkem Walga kodanik poliitikameeste tujude all kannatab ja meie omawalituse asutused rahwuswaheliste küsimustega tegemist teewad, on wigastatud sõjamees sira unustusesse jäänud. On kindel lootus, et mõte, mis uue hooga tärgranud, rutulist tegelikku täidewiimist leiab.

R. P.

Wõruft.

E. W. Wigastatud Sõjameeste ühifuse Wõru osakond, mis 16. mail s. a. awati, on oma lühikese eluea peale waatamata juba üle kolmekümne liikme

oma ümber koondanud. Praeguste keeruliste aegade peale waatamata on wigastatud sõjamehed selgusele jõudnud, et tarwis on iseenele aitamisele asuda.

Kohalik Naiselts on noorele osakonnale oma kaasabi annud pidude korraldamisega. Üleüldiselt on wigastatud sõjamees Wõru seltskonna tähelepänemist leidnud.

Maakonnawalituse töö ja hooletande osakond, kohe peale wigastatud sõjameeste riiklise abiandmise seaduse kinnitamist Usutawa Rogu poolt, algas eelbõidega mainitud seaduse tegelikult maksmapanemisele. Sellekohased eelbõid on tehtud, nii et lähemal ajal algab riiklise abiraha wäljamaksmine. On lootus, et wõruke, kes senini oma kohuste täitmisel ühistkonna wastu esimeses reas on asunud, seda ka tulewikus saab tegema.

L. K.

*

Andres Wain, Hiitumaalt pärit, oli amputeeritud jalaga ja wiibis Aleksandrowa haigemajas sakslaste käes, kust ta 1915 a. sügisel kodumaale emakueeriti.

Kes teab tema praegust elukohta, paluks teatada „Inwaalidid“ toimetusesse.

Iwan.

Saksamaalt.

Saksamaa inimeste kaotus maailmasõjas.

Maailmasõjas surma saanud Saksamaa sõjawäelaste üle toob (Frft. Ztg.) selgemad arwud, mis alles „Saksa Riiklise Tervisliku Walituse“ poolt nr. 49, 1919. a. esimest korda awalikult wälja kuulutatud.

1914, 1915 ja 1916 aasta kohta üle Saksa riigi (wälja arwatud mõlemad Meissenburgid ja Elfsa-Lothringen). 1914 a. — 193.201 surnut, 1915 a. — 390.669 surnut, 1916 a. — 311.160 surnut. Ühtekokku 895.030 surnut sõjawäe personaalilt, mis senini ametlikult registreeritud olid.

Pärastiste teadete järele kuni nüüdseini on need arwud veel suuremaks tõusnud. Tuleb juure arwata 1917 ja 1918 aasta 300.000 surnut, siis teeb see wälja üleüldise kaotuse wähemalt 1¼ miljoni inimest. Siia juure ei ole mitte arwatud teadmata kadunud 200.000 ega sõjawangis surnut.

Sellest 895.030 surnust esimese kolme aasta jooksul on langenud surses waenlase ees 829.361 ehk 92,7 prots., sõjas saadud haawadesse ja õnnestuste läbi on surnut 65.669 ehk 7,3 prots.; mis järgmistele haigustele järele jaotatult surnut: — tüüfusesse — 7751; roofi — 324; külgehakkawatessse naha- ja haawahaigustesse — 6007; kopsutiiflusesse — 5243; kopsupõletikku — 5891; rüugesse — 6; plektsiojattippe — 448; kõhutippe — 2516; kulla kangeusesse — 721; weneerilistessse haigustesse — 66; wäljalõõki — 47; Uafsa koleerasse — 1505; malaria — 94; hingamise orgaani haigustesse 1505; were ringijooksu — 3641; peaju põletikku — 472; mitmesugustesse närwahaigustesse 2006; seedimise — 4035; põie ja suguosade — 1631 ja enesetapmise läbi — 2592. Teistes

nimetatud haigustesse on surnud 4498 ja 14685 juures ei olnud võimalik mitte surma põhjust teada saada.

*

Hoolekandmine sõdurite järeltulijate eest näib Saksamaal hästi silmas peetud olewat.

Rõige suuremats küsimusiks on rahwa jõu ja terwise tõstmine.

Tähtsamat osa selles päevalüsimuses etendab wigastatud sõjameeste ühiskond ehk nimetatud: „Reichsbund“, kellele alluvad kõik wigastatud sõdurid, langenute perekonnad, sõjawangid, töövõimetud, waesed- ja rinnalapsed ja lapsed.

Rõige suuremats hoolitsemisest on, et rahwa terwist tõsta, sellepärast asutatakse igasugused warju-

paigad ja hoolekande osakonnad, mis terawalt walwama peawad seisukorra paranduse üle.

Sirmsamats rahwa waenlasteks on seal wananenud tuberkuloos, mis omale aasta jooksul langeb tiisikuse haiguse ohwriks rahwast mitmed protsendid enam kui muu suremise läbi. Sellepärast on asundused asutatud rinnahaigetele, kus ühte kogutakse kõik sõjast kahjusaajad rinnahaigeid.

Rahwas püüab igapidi pehmendada lõõbub sõjahaawu ja hoolitseb kannatajate eest. Teede- ja postiministeeriumi poolt on korraldus tehtud, et sõdurite lesed teenistusesse võetakse raudteel kondutorite ja posti peal kirjakeelsete kohuste kaitmisele ehk neile muud mõnesuguseid kohaseid töid antaks, mille läbi nad puudustest aidatud saawad.

E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühiskond - osa.

Teadaanded Reestjuhatusel poolt.

Osakondade soovidele wastu tulles, on Reestjuhatus osustanud lasta valmistada kviitungiraamatuid, maksude wastuwõtmiseks osakondadele. Raamatuid võib augustikuul Reestjuhatuselt saada ja tulewad enne tarwitamist kinnitada, misuguseks otstarbeks nad walmis nõbritud saawad trükikojas.

Laenude tegemise asjus on mõnes osakonnas põhikirjast kõrwalekalduwisi ette tulnud. Tegewus allub peatoosolekule põhikirja § 62. p. 10. põhjal.

Reestjuhatus.

Aruanded.

Ülemaaline karbitõrjandus 30. aprillil ja 1. mail 1920. a. wigastatud sõjameeste heaks.

Järjek. Nr.	Kelle poolt tõrjandus korraldatud	Sissetulek		Wäljaminek		Ülejäänud	
		Marks	P.	Marks	P.	Marks	P.
1.	W. S. Ü. Reestjuhatus, Tallinnas	42585	15	5975	—	36611	15
2.	„ „ „ Wiikandi osakond	7044	10	240	—	6804	10
3.	Wõrumaa „Ühistöö“ Simuna osakond	596	65	41	20	555	45
4.	W. S. Ü. Pärnu osakond	4447	37	718	85	3728	52
5.	„ „ „ Kallivere osakond	5162	01	839	45	4322	56
6.	Kuigaski wallawalitus	2242	50	23	—	2219	50
7.	Lääne Ühistöö Märjamaa jaoskond	3517	44	—	—	3517	44
8.	Peetseri „Ühistöö“	5298	55	—	—	5298	55
9.	W. S. Ü. Lapa osakond	3166	40	—	—	3166	40
10.	„ „ „ Tartu osakond	30302	45	1659	85	28642	60
11.	Wõru „Ühistöö“	8244	45	120	—	8124	45
12.	Tallinna „Ühistöö“	33550	30	—	—	33550	30
13.	W. S. Ü. Suure-Jaani osakond	2975	—	—	—	2975	—
14.	Paide linna algkool	11609	75	1186	—	10423	75
15.	W. S. Ü. Saarde osakond	2648	60	48	10	2600	50
16.	„ „ „ Paistu osakond	1081	90	70	—	1011	90
17.	Wälja tõrjanduse korralduse komisjon	47013	14	95	—	46918	14
18.	Hajjala „Ühistöö“ osakond	696	95	18	—	678	95
19.	Porti-Runda „Ühistöö“	687	05	—	—	687	05
20.	W. S. Ü. Võltsamaa osakond	2090	26	—	—	2090	26
21.	„ „ „ Tarwastu osakond	969	75	—	—	969	75
22.	Wändra „Punase Riisti osakond	1684	95	—	—	1684	95
23.	Tahkuranna wallawalitus	480	—	—	—	480	—
24.	Wõrumaa „Ühistöö“ Paluse osakond	750	—	—	—	750	—
	Kokku	217945	72	11034	45	206911	27

Ärjet Nr.	Kelle poolt korjandus korraldatud	Sissetulek		Wäljaminek		Ülejääk	
		Marka	P.	Marka	P.	Marka	P.
	W. S. Ü. Reskjuhatusse tehtud tulud ülemaalse korjanduse peale.						
25.	Tallinna Linna pangas puudu leitud lugemise juures			327	—		
26.	Mitmesugused korjanduse tulud			3408	20		
27.	Korjanduse märkide ühishe			394	50		
28.	Telegrammid ja korj. märkide saamise tulud			600	20		
29.	Korjanduse märkide paber ja trükkimine			2100	—		
	Kokku			6829	90		
	Üleüldine sissetulek karbikorjandusest	217945	72				
	Üleüldine wäljaminek			17864	35		
	Puhas ülejääk					200081	97

Osakond 3. Wiljandi, juunikuu kasja: ülejääk maituust 39203, 97 penni, sisse tulnud 5,548, 80 penni; wälja läinud 26,577, 30 penni; ülejääk 1. juuliks 17,175, 47 penni. Tasakaal 43,752, 77 penni.

Osakond 8. Rakwere, juunikuu kasja: ülejääk maituus 3961, 03 p., sisse tulnud 725, 25 p., wälja läinud 777, 92 p., ülejääk 1. juuliks 3908, 36 p. Tasakaal 4686, 28 penni.

Osakond 11. Saarde, 24. juunil toimepandud karbikorjandusest rinnamärgikeste müügiga sisse tulnud 2041 marka 95 penni.

Reskjuhatusse juunikuu kasja: ülejääk maituust 178,450 m. 13 p., sisse tulnud 96,666 marka 10 p., wälja läinud 20,145 marka, ülejääk 1. juuliks 253,971 m. 23 p. Tasakaal 284,116 m. 23 p.

Uuesti awatud osakonnad.

17. Rapla-Suuru, Rapla alewis, Harjumaal, ajutine aadress: Politseiülema kantselei.

18. Laiuse, Laiusel, Tartumaal, üle Jõgema. Raks uut osakonda wiimase kahe nädala jooksul näitab, et seltskond ja wigastatud sõdurid osakondade tähtsust hindama on hakanud.

Osakondade teated.

7. Tartu osakonna liikmetele teatab juhatus, et suwe jooksul liikmetele põletispuid on valmistatud Rärewere metsas, 22 wersta linnast eemal. 1/4 arfina pikkuste puude hind, metsast ise ära wiies, on: kased 325 m., lepad 280 m., kuused 260 m. ja haawad 200 marka jooksuwa sülla eest. Linnas elawad liikmed wõiwad puude wedu ühifuse kaudu toimetada lasta, kusjuures weohind liikmetele samasels jääb, kui palju see ühifusel omal maksma läheb. Rasepuid wõib metsast ainult lumeteega wälja wedada, kuna teisi puid osalt septembrikuu algul kätte saada wõib. Suhatu palub liikmeid, kes soowivad mainitud puudest oja saada, sellest kuni 10. augustini s. a. teatada, et, soowijate arwu silmas pidades, ära jaotada

wõiks, kui palju igal liikmel wõimalik oleks saada. Teadete kättesaamise järele algab tellimiste, ühes poole hinna sissemaksuga, wastuwõtmine ja puude wäljaandmine. Teated tulewad saata osakonna aadressil: Tartu, postkast Nr. 88, ehk suusõnal. Riiu tri tän. nr. 3, krt. 3.

suhatu.

12. Põltsamaa osakond otsustas 11. juulil s. a. 20,000 marka wõrjamaa Wastast. Krediidühifuses laenu ega toibuainete muretsemiseks liikmetele. — Osakonna liige S. Waldmann saadeti Wäljandi Sojawaê Haigemajaasse rawitsemisele.

Ühifuse liikmete nimekiri.

Wiljandi osakond.

1. Ekstern, Madis, ilma sõjas wigast., elab Wiljandis.
2. Eichen, Konstantin, " " " "
3. Sunap, Andres, " " " "
4. Bapp, Willem, " " " "
5. Roortmann, August, " " " "
6. Pöder, Jüri, wabadus sõjas " " Auena w.
7. Niktal, Jaan, " " " " Wiljandis.
8. Sunap, Jaan, ilma sõjas " " " "
9. Rebane, Jüri, " " " " " "
10. Rägu, Jaan, " " " " " Rõu w.
11. Waga, August, wabadus sõjas " " " Wiljandis.
12. Hanson, Jaan, " " " " " Tali-Jäärjas.
13. Rint, Jaan, " " " " " Diisu m.
14. Noos, Johan, ilma sõjas " " " " Wiljandis.
15. Kurrit, Jüri, " " " " " " "
16. Ruil, Hans, " " " " " " "
17. Kool, Richard, " " " " " " "
18. Ringtsepp, Jakob, " " " " " " Pärstis.
19. Pill, August, " " " " " " "
20. Suist, Hans, " " " " " " S. Rõpus.
21. Maurer, Alef., wabadus sõjas " " " " " Heimtalts.
22. Drit, Jaan, ilma sõjas " " " " " Wiljandis.
23. Piiri, Jaan, " " " " " " "
24. Andreson, Arnold, wabadus. " " " " " "
25. Seinfelbt, Martin, " " " " " " "
26. Adolf, Hugo, " " " " " " Heimtalts.
27. Rauber, Johan, ilma sõjas " " " " " "
28. Ruhlbar, Peeter, " " " " " " Wiljandis.
29. Leimann, Hans, " " " " " " Pärstis.
30. Penner, Wold, wabadus sõjas " " " " " Wiljandis.
31. Sedder, August, " " " " " " "
32. Mirta, Adu, " " " " " " "
33. Müür, Hans, " " " " " " Raarli w.

34. Kirenberg, Otto, ilmaõfjas wigast., elab Õisu mõisas.
 35. Jaanus, Jüri, wabadusõfjas " " W. Põltsam.
 36. Kriffjan, Erwin, " " " Wiljandis.

Pärnu osakond.

1.	Raamann, Andres, ilmaõfjas wigast., elab Pärnus.	
2.	Laagus, Jüri, wabadusõfjas " " "	
3.	Kännapõs, Juhān, ilmaõfjas " " "	
4.	Nemmel, Rudolf, " " " "	
5.	Ruff, Mihkel, " " " "	
6.	Saarts, Juhān, " " " "	
7.	Rāhn, Tõnis, " " " "	
8.	Bergmann, Konst., wabadusõf. " " Sindi wabr.	
9.	Bluumfeldt, Karl, ilmaõfjas " " Raamal.	
10.	Wilper, Jaan, " " " " " " " " " " " "	Lois.
11.	Mihkelson, Jüri, " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
12.	Laurits, Theodor, " " " " " " " " " " " "	Tõstamaal.
13.	Karutamm, Juhān, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
14.	Õts, Hans, " " " " " " " " " " " "	
15.	Diedrichson, Alek., wabadusõf. " " " " " " " " " " " "	Sahlurannas.
16.	Kunfima, Bernh. ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Lauga m.
17.	Leuts, Peeter, " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
18.	Palu, Jaan, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	
19.	Leerimaa, Emeljan, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	
20.	Laurits, Hendrik, " " " " " " " " " " " "	Tõstamaa murrus.
21.	Puusar, Juhān, " " " " " " " " " " " "	Lois.
22.	Järw, Otto, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Draide w.
23.	Pinn, Wold, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
24.	Hool, Heinrich, " " " " " " " " " " " "	
25.	Andrekson, Alek., " " " " " " " " " " " "	
26.	Nauts, Nikolai, " " " " " " " " " " " "	
27.	Nauts, Joh., wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	
28.	Käär, Woldemar, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Tõstamaal.
29.	Jtter, Alek., " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
30.	Kuusmann, Kriffjan, " " " " " " " " " " " "	
31.	Reinets, Kari, " " " " " " " " " " " "	
32.	Ertmann, Juhān, Jaapani õfjas " " " " " " " " " " " "	
33.	Hendrikson, Georg, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	
34.	Schults, Wasfili, " " " " " " " " " " " "	
35.	Nauts, Juhān, " " " " " " " " " " " "	
36.	Juurikas, Jüri, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Lois.
37.	Jaan, Juhān, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
38.	Ottmann, Alek., wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Tõstamaal.
39.	Tamin, Jaan, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
40.	Eberhard, Herbert, wabadusõf. " " " " " " " " " " " "	
41.	Rimmel, Jaan, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Lois.
42.	Piir, Jaan, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
43.	Martinson, Juhān, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Tõstamaal.
44.	Ewers, Arnold, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
45.	Jakobson, Jaan, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Tõstamaal.
46.	Jürgens, Mihkel, " " " " " " " " " " " "	Uulu wallas.
47.	Roosmann, Juhān, " " " " " " " " " " " "	Ure wallas.
48.	Gutmann, Priidu, wabadusõf. " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
49.	Tomson, Gabriel, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	
50.	Jüermann, Jaan, wabadusõf. " " " " " " " " " " " "	
51.	Jansen, Alek., ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Patsi wallas.
52.	Käärats, Jüri, wabadusõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
53.	Jürgenson, Jaan, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	
54.	Ruff, Mihkel, ilmaõfjas " " " " " " " " " " " "	Pärnu-Roekilas.
55.	Wilmann, Mihkel, " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
56.	Wasfihen, Alek., " " " " " " " " " " " "	
57.	Hendrikson, Hermann, " " " " " " " " " " " "	Saali-Killingis.
58.	Eil, Kriffjan, " " " " " " " " " " " "	Pärnus.
59.	Reinholt, Alek., " " " " " " " " " " " "	Laugas.
60.	Peterkopp, Tõnis, " " " " " " " " " " " "	Lois.

(Särneb).

Küsimised ja kostmised.

1. Palun kaastannatajaid, kas võib ehk keegi, kes pikemat aega kunstiliselt jalga tarwitanud on,

näpunäiteid anda, kuidas rutemini ja wäheha wae-waga käimise ära saaks õppida.

"Invaliidi" lugeja Nr. 571.

2. Mispäraft ei makseta wigast. sõjameestele weel mitte pensiooni? Kas on selles omawalitsuse wõi riigi walitsuse asutused süüdi?

Wigast. sõjamees Rannust.

3. Kas on Eesti niisugust asutust, kus wigastatud sõduril, kellel jalad puundunud ja käed sedawõrd wigastatud on, et raskest tööd teha ei saa, nagu kinspea töö j. n. e. oleks wõimalus midagi kergemat tööd õppida, et omale tulewikus iseseiswast wõiks igapäewast leiba muretseda, sellega pääseda „armuanni maitselisest“ riiklisest ja feltskonna toetusest.

Jalutu.

Kirjawastused.

M. L. Täname saadetuse eest.

Utu. Küsimus, mida käsitate, on liig üleilwine.

"Invaliidi", Berliinis. Wõistite ühitasjalitumalt Saksamaa wigastatud sõjameeste elu tundma õppida.

K. N. Tallinnas. Mäkirii kaastöö arwel saadetud.

S. Tulge toimetusesse ise järele.

R. U. Kui ise kirja ei saa panna, astuge toimetusesse.

A. S. "Tulewikus" ilmub lähemas numbris.

U. S. Wiljandist. Täitke lubamisi.

J. W. Kurefaarest. Mispäraft waitkite.

M. Saapsalus. Teatage oma elutoht.

J. W. Ottepääs. Pöörake tohe testühisusesse.

Wastutaw toimetaja: August Weiper.

Wäljandaja: E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühisus.

Wahil. 8. augustil 1920. Wahil.

Rahwapidu.

"Wanemuise" laulukoor juh. Simmi juhata.

Muusika, sport ja muud lõbustused.

Einelaud.

Algus kell 4 p. l.

Wihmase ilma korral lükatakse pidu 15. augusti peale.

E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühisuse Tartu osakonna juhatus.

E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühisuse Tartu osakonna

Erakorraline päakoosolek

Ühisuse aastapäewa puhul, 29. augustil 1920.